

PAPER DETAILS

TITLE: LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK TERCİHLERİNİN YETENEK, İLGİ VE MESLEKİ DEĞERLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

AUTHORS: Abdullah TATLI

PAGES: 555-573

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1489193>

Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihlerinin Yetenek, İlgi ve Mesleki Değerlerine Göre İncelenmesi

Abdullah ATLI¹

Geliş Tarihi: 19.03.2014

Kabul Ediliş Tarihi: 11.04.2016

ÖZ

Bu araştırmada amaç, lise öğrencilerinin meslek tercihlerini ortaya koymak ve öğrencilerin yetenek, ilgi ve mesleki değerlerini ileride seçmek istedikleri meslek alanları açısından incelemektir. Veriler Malatya merkezinde farklı türdeki liselerde öğrenim gören 529 kız ve 427 erkek olmak üzere 956 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kendini Değerlendirme Envanteri" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Veri analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniği kullanılmıştır. Grup varyanslarının eşit dağıldığı durumlarda, ortalama puanların çoklu karşılaştırılmasında "Scheffe" testi, grup varyanslarının eşit olmadığı durumlarda ise "Dunnet-C" testi kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda; lise öğrencilerini yetenek, ilgi ve meslek değerleri ileride seçilmek istenen meslek değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca lise öğrencilerinin meslek tercihlerinin yetenek, ilgi ve meslek değerlerine uygun olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: meslek, yetenek, ilgi, meslek değeri, lise öğrencileri

The Investigation Of High School Students' Career Preferences In Terms Of Ability, Interest And Career Value

ABSTRACT

The present study aims to reveal career choices of high school students and to examine students' abilities, interests, and career values in terms of s profession they want to choose in the future. The sample group comprised of a total of 956 participants, 529 girls and 427 boys, who attend high schools in Malatya city center. As data collection tool, "Self-Assessment Inventory" and "Personal Information Form" have been used. In data analysis, One-Way Variance Analysis (ANOVA) was used to determine whether there exists significant difference with respect to professions they want to choose in the future, and Scheffe was performed to identify where the difference comes from. As a result of the data analysis, high school students' abilities, interests and professional values significantly changes in profession they want to choose in the future. In addition, the ability of high school students' career preferences were found to be appropriate for their abilities, interests and professional values.

Keywords: career, ability, interest, career value, high school students

¹ Yrd.Doç.Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilimdalı, e-posta: abduallah.atli@inonu.edu.tr

GİRİŞ

Bireyin seçtiği meslek onun yaşam biçimini, yaşam değerlerini ve yaşamdaki konumunu etkiler (Brown, 2003; Kuzgun, 2000). Kendine uygun bir meslek seçmiş birey aslında yaşamdan beklediği birçok psikolojik ihtiyacı karşılama yönünde büyük bir fırsat yakalamaktadır. Bu açıdan bakıldığında bireylerin kendileri için uygun meslekleri seçmeleri ruh sağlıklarını korumaktadır (Binbaşıoğlu, 1983; Brown, 2003; Field, 2008). Yeşilyaprak'a (2006) göre meslek ve iş sahibi olmanın temelinde psiko-sosyal bazı etmenler yer almaktadır. İnsanın doğuştan getirmiş olduğu bazı yetenekleri ve gizil güçleri vardır. Birey doğuştan var olan bu özellikleri kullanmak ve doyurmak ister. Yaşam içinde bu yetenek ve gizil güçleri kullanmanın en iyi sahası meslektir. Birey mesleğini icra ederken yeteneklerini ve gizil güçlerini kullanarak yaşam doyumunu elde eder. Kendini ifade eder ve dolayısıyla bu süreç aslında bir varoluş sürecidir. Birey bu var olma sürecinde topluma yararlı olduğunu ve işe yaradığını hisseder. Bu da bireyin sağlıklı, mutlu ve toplum için üretken bir birey olmasının öncülüdür. Meslek ekonomik katkılarının yanı sıra; statü kaynağı olması, bireyin bedensel ve zihinsel gelişimini etkilemesi anlam üretiminin temel bir mekanizması olması açısından da önemlidir.

Meslek seçimi bireyin çocukluktan başlayarak kendisi ve meslekler hakkında edindiği bilgiler ve geribildirimlerin harmanlanması neticesinde elde edilen uzun soluklu bir yolculuktur (Inkson ve Elkin, 2008; Patton ve McMahon, 2006; Perry ve Vanzandt, 2006; Yeşilyaprak, 2000). Meslek seçiminin karmaşık ve dinamik bir süreç olması öğrencilerin bu süreçte yardım gereksinimini zorunlu kılmaktadır (Nathan ve Hill, 2006; Taveira ve Moreno, 2003; Turner ve Lapan, 2005; Yeşilyaprak, 2011). Seçim aşamasında olan bireyin kendisi için doğru ve isabetli bir karar verebilmesi ancak bireyin kendi yetenek, ilgi ve değerlerinin farkında olmasına ve bu özelliklerini nasıl kullanacağına ilişkin profesyonel yardım alması ile mümkündür. Ancak bu yardım hizmetlerinin yeteri kadar verildiği söylenemez (Brown, 2003; Foley, Kelly ve Hartman, 2006; Taber, Hatung, Briddick ve Rehfuß, 2011; Yeşilyaprak, 2012).

Ülkemizde gençler için meslek seçiminin en kritik olduğu dönem lise dönemi olarak bilinmektedir. Lise yılları sonunda genç ya mezun olup iş yaşamına atılacak ya da bir üst eğitim kurumuna yönelip belirli bir mesleğe yönelecektir. Her iki durumda da öğrencinin yaşamını etkileyen bir karar aşamasıdır. İşte bu kararların bireye en uygun ve doğru kararlar olabilmesi için mesleki gelişim açısından gerekli yardım hizmetlerini alması gerekmektedir (Yeşilyaprak, 2013). Ancak yapılan araştırmalar ülkemizde lise öğrencilerinin bulundukları okullarda meslek seçimi ile ilgili yeterince yardım alamadıklarını göstermektedir (Hamamcı ve Çoban, 2011). Oysaki okullarda rehberlik servisinin meslek seçimi aşamasında bulunan ergenlerle yapacakları mesleki rehberlik faaliyetleri sağlıklı meslek seçimi sürecinde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Poore (2001) bireyin keşfetmesi gereken bir "Kariyer DNA'sı" olduğunu belirtmektedir. Her bireyin sahip olduğu yetenek, ilgi ve değerler bir birinden farklı olduğu gibi

düzeyleri de farklılıklar göstermektedir. Bu farklılık ve özgünlük bireyin yaşamından doyum sağlaması için keşfetmesi gereken “Kariyer DNA” kavramını ifade etmektedir.

Bireyin meslek seçimini etkileyen birçok faktör olmakla beraber alan yazın meslek seçiminde yetenek, ilgi ve mesleki değerlerin temel faktörler olduğunu belirtmektedir. Genel olarak yetenek bir etkinliği yerine getirmek için sahip olunan bireysel kapasite ya da performans olarak tanımlanmaktadır (Krane ve Tirre, 2005). Kariyer psikolojik danışmanları her bir mesleğin gerektirdiği yetenekleri bilmesi yararlı olacaktır. Örneğin şekil-uzay yeteneği yüksek olan öğrencilerin mühendislik alanlarını seçmeleri daha uygun olacaktır. Diğer yandan okuma ve paragraf kavrama gibi becerileri sergileyen öğrencilerin hukuk ve siyasal bilgiler gibi alanlara yönelebirlirler (Özyürek, 2013). İlgi insanların bir etkinliği sevmek, o etkinliği yapmayı tercih etmek olarak tanımlanabilir (Brown, 2003). Bireylerin ilgi duydukları şeyleri yapmaları onların mutlu olmasına ve doyum sağlamasına katkı sağlamaktadır. Çok zor etkinlikler olsa dahi birey yapmaktan hoşlandığı işlerde daha fazla zaman harcamayı ve yüksek performans göstermeyi ister. Mesleki değer ise, bireyin bir iş ya da etkinliğin sonunda ne istediği ve ne beklediğine ilişkin yorumlar olarak tanımlanabilir. Bu tanım bireyin bir iş ya da etkinliği neden yapmak istediğine ilişkin merkez düşünceleri ifade etmektedir (Round ve Armstrong, 2005).

Öğrencilerin kendilerine uygun meslek tercihleri yapmasında yetenek, ilgi ve mesleki değerleri ile ilgi farkındalıklarını arttıracak etkinlikler öğrencilerin yaşadığı mesleki kararsızlığı düşürdüğü görülmektedir (Bozgeyikli, 2005; Çakır, 2003, s. 97; Durlanık, 1998).

Ülkemizde üniversite yerleştirme sınavından önce lise öğrencilerin meslek seçimleri; popüler meslekler ve Kamu Personel Seçme Sınavında atanma oranı yüksek olan meslekler çerçevesinde gündem edilmektedir. Ancak söz konusu popülasyonun ne tür meslekleri daha çok tercih ettikleri, meslek seçimlerinin kendi yetenek, ilgi ve mesleki değerlerine ne derece uygun olduğuna ilişkin bilgilerin kısıtlı olduğu gözlenmektedir. Bu araştırmanın söz konusu alana ilişkin bilgi eksikliklerin bir kısmını gidereceği umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Lise dönemi, öğrencilerin meslek tercihlerinde önemli bir dönüm noktasıdır. Öğrencilerin kendi yetenek, ilgi ve mesleki değerlerine uygun meslek seçmeleri hem kendilerini daha uygun bir şekilde ifade etmenin yolunu sunacak hem de doğru kişinin doğru işte çalışmasının getirisi ülke kalkınmasına katkıda bulunacaktır. Bu açıdan lise öğrencilerinin meslek tercihlerini ortaya koymak ve bu tercihlerin öğrencilerin yetenek, ilgi ve mesleki değerlerine uygun olup olmadığını belirlemek mutlu, etkin, kendilerini doğru ifade etmenin yollarından birini bulmuş, topluma maksimum düzeyde katkı sağlayabilecek bireyler yetiştirmek açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı lise öğrencilerinin meslek tercihlerini ortaya koymak ve

öğrencilerin yetenek, ilgi ve mesleki değerlerini ileride seçmek istedikleri mesleklerle göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir.

YÖNTEM

Model

Lise öğrencilerinin meslek tercihlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nedensel karşılaştırmalı araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırma, ortaya çıkmış/var olan bir durumun ya da olayın nedenlerini etkileyen değişkenleri ya da bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür (Büyüköztürk, 2012; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Söz konusu çalışmada lise öğrencilerinin yetenek, ilgi ve mesleki değerleri ileride seçmek istediği meslek tercihleri üzerindeki etkisi incelenecektir.

Evren ve Örneklem

Araştırma evreni, Malatya İli lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma verileri 2013 yılı Nisan ve Mayıs ayları içerisinde toplanılmıştır. 12. Sınıf öğrencileri, üniversite sınavına hazırlanmak için rapor olarak ya da devamsızlık kullanarak eğitim-öğretimin son aylarında genellikle okula devam etmemektedirler. Bu nedenle yeterli sayıda 12.sınıf öğrencisine ulaşılamamış ve araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmada lise öğrencilerinin meslek tercihlerini genel olarak daha iyi yansıtaacağı düşünüldüğünden farklı lise türlerini kapsayabilmesi açısından öncelikle tabakalı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede Malatya ili sınırları içerisinde bulunan liseler ilk olarak Meslek liseleri, Genel liseler ve Anadolu liseleri olarak üç gruba ayrılmıştır. Oluşturulan üç ana küme içerisinde yer alan okullardan tesadüfi üçer okul seçilmiş ve basit seçkisiz örneklem yöntemi ile öğrencilerin cinsiyet dağılımları dikkate alınarak örneklem belirlenmiştir. Örneklemde yer alan bütün öğrencilere veri toplama araçları uygulanmış hatalı ve eksik doldurulan formlar elendikten sonra 956 adet form değerlendirmeye alınmıştır. Örneklem grubuna ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.Örneklem Grubuna İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

		N	%
Cinsiyet	Kız	529	55,3
	Erkek	427	44,7
Sınıf	9.Sınıf	171	17,9
	10.Sınıf	346	36,2
	11.Sınıf	439	45,9
Okul Türü	Genel Lise	206	21,5
	Meslek Lisesi	233	24,4
	Anadolu Lisesi	517	54,1
Toplam		956	100

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından geliştirilen bu formda öğrencilerin cinsiyet ve ileride seçmek istediği meslek değişkenlerini belirlemeye yönelik ifadeler yer almıştır.

Kendini Değerlendirme Envanteri (KDE): Araştırmada lise öğrencilerinin yetenek, ilgi mesleki değerlerinin ölçülmesi amacıyla Kuzgun (1988) tarafından geliştirilen Kendini Değerlendirme Envanteri kullanılmıştır. Kendini Değerlendirme Envanteri, 3 yetenek, 11 ilgi ve 9 mesleki değer alanında bireylerin kendi algısını ölçen toplam 230 soru bulunmaktadır. Envanterin iç tutarlılık katsayısı alt ölçeklerde .58 ile .92 arasında değişmektedir. Envanterin kararlılık düzeyinin belirlenmesi amacıyla yapılan test-tekrar test uygulaması sonrasında alt ölçeklerin güvenirlik düzeyi .58 ile .73 arasında değişmektedir. Envanterin geçerlilik çalışmaları kapsamında envanteri yanıtlayan farklı liselere devam eden 1902 öğrenci arasındaki yetenek ve ilgiler yönünden var olması beklenen farkları yansıtırma derecesine bakılarak belirlenmiştir. KDE üçü genel eğitim, beşi mesleki eğitim veren sekiz lisenin son sınıfında bulunan öğrencilere uygulanmıştır. Okulların puan ortalamaları arasında 0.01 düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Kuzgun, 1988).

Verilerin Analizi

Araştırma çerçevesinde liselerde uygulama yapılabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmış, okul psikolojik danışmanları ile görüşülerek uygulama tarihleri planlanmıştır. Araştırmanın amacına uygun istatistik yöntemlerini belirlemek amacı ile normal dağılım eğrisi, basıklık ve çarpıklık değerleri ve varyansların homojenliği incelenmiş ve verilerin normal dağılım varsayımını karşıladığı görülmüştür. Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden olan meslek alanlarının belirlenmesinde, öğrencilere kişisel bilgi formunda “ileride seçmek istediğiniz meslek nedir?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar gruplandırılmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun ileride seçmek istedikleri mesleğe ilişkin soruya verdikleri yanıtlarda sınırlı sayıda meslek (avukat, öğretmen, doktor, mühendis gibi) belirtmişlerdir. Bu nedenle benzer özelliklere sahip meslekleri kapsayacak aynı zamanda öğrencilerin belirttikleri farklı meslekleri de istatistiksel analize dâhil edebilecek bir gruplama yapılması uygun görülmüştür. Mesleklerin gruplanması için ISCO-88-Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması incelenmiş ancak öğrencilerin birkaç meslek alanına yoğunlaşmalarından dolayı söz konusu sınıflandırma kullanılamamıştır. Bundan dolayı araştırmacı ileride avukat, hâkim ve savcı olmak isteyen öğrencileri “Adalet Hizmetleri”; doktor, diş hekimi, diyetisyen ve hemşire olmak isteyen öğrencileri “Sağlık Hizmetleri”; mühendis ve teknisyen olmak isteyen öğrencileri “Mühendislik ve Teknik Hizmetler”; öğretmen ve okul müdürü olmak isteyen öğrencileri “Eğitim Hizmetleri”; polis, komiser, subay, astsubay ve uzaman çavuş olmak isteyen öğrencileri “Güvenlik Hizmetleri”; Vali, kaymakam, müfettiş, maliyeci ve işletmeci olmak isteyen öğrencileri “İktisadi ve İdari Bilimler” ve müzisyen, ressam, tiyatro ve moda tasarımı isteyen öğrencileri “Sanat” olarak gruplamıştır. Veri analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniğinden yararlanılmıştır. Gruplararası farklılığı belirlemek için F istatistiği kullanılmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk,

2010). Grup varyanslarının eşit dağıldığı durumlarda, ortalama puanların çoklu karşılaştırılmasında “Scheffe” testi, grup varyanslarının eşit olmadığı durumlarda ise “Dunnett-C” testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren etki büyüklüğü değerleri de incelenmiştir. İki den fazla grubun karşılaştırılmasında etki büyüklüğünün hesaplanması için Omega kare (Ω^2) yöntemi kullanılmıştır. Varyans analizlerinde etki büyüklüğü hesaplanması için Omega kare (Ω^2) yöntemi kullanılmalıdır. Omega kare için etki büyüklükleri .01 küçük, .06 orta, .14 büyük olarak yorumlanmalıdır (Kirk, 1996’dan akt., Field, 2009).

BULGULAR

Tablo 2. Öğrencilerin Seçmek İstedikleri Meslek Alanlarına Göre Yetenek Düzeyleri

Alt Boyutlar	Meslek Alanları	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark	Omega quared (ω^2)
1.Sözel Yetenek	Adalet Hizmetleri							
	Sağlık Hizmetleri	124	31.37	4.95				
	Mühendislik ve	302	29.92	4.75				
	Teknik Hizmetler	159	28.80	4.65				
	Eğitim Hizmetleri	127	31.39	4.48	5.10	.000	1-3*	.025
	Güvenlik Hizmetleri	132	29.98	4.57			3-4*	
	İktisadi ve İdari	47	30.15	5.19				
	Bilimler Sanat	65	30.28	5.14				
2.Sayısal Yetenek	Adalet Hizmetleri							
	Sağlık Hizmetleri	124	27.13	5.37			1-2*	
	Mühendislik ve	302	30.11	5.06			2-4*	
	Teknik Hizmetler	159	28.72	5.22			2-5*	
	Eğitim Hizmetleri	127	25.55	5.64	20.58	.000	2-6*	.109
	Güvenlik Hizmetleri	132	25.61	5.38			3-4*	
	İktisadi ve İdari	47	26.23	5.28			3-5*	
	Bilimler Sanat	65	29.92	5.02			6-7*	
3.Şekil-Uz. Yeteneği	Adalet Hizmetleri							
	Sağlık Hizmetleri	124	27.95	5.31			7-4*	
	Mühendislik ve	302	28.69	4.95			7-5*	
	Teknik Hizmetler	159	29.39	5.44				
	Eğitim Hizmetleri	127	26.87	5.09	4.63	.000	3-4*	.022
	Güvenlik Hizmetleri	132	28.08	5.16			4-7*	
	İktisadi ve İdari	47	29.34	5.11				
	Bilimler Sanat	65	30.14	5.32				

p<.05

Tablo-2’de görüldüğü gibi lise öğrencilerinin seçmek istedikleri meslek alanlarına göre, sözel yetenek boyutu [$F_{(6,949)} = 5.10$; $p < .05$], sayısal yetenek boyutu [$F_{(6,949)} = 20.58$; $p < .05$] ve şekil-uzay yeteneği boyutu [$F_{(6,949)} = 4.63$; $p < .05$] grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Öğrencilerin ileride

seçmek istedikleri meslek alanları incelendiğinde sözel yetenek boyutunda eğitim hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=31.39$), mühendislik ve teknik hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X}=28.80$); sayısal yetenek boyutunda sağlık hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=30.11$), eğitim hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X}=25.55$); şekil-uzay yeteneği boyutunda sanat alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=30.14$), eğitim hizmetlerinin ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X}=26.87$) sahip olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin yetenek puanlarındaki bu farka ilişkin etki büyüklükleri incelendiğinde sözel yetenek ($\omega^2=.025$) ve şekil-uzay yetenek ($\omega^2=.022$) için düşük düzeyde; sayısal yetenek ($\omega^2=.109$) için yüksek düzeyde etki büyüklüğü olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ileride seçmek istedikleri mesleklerin sayısal yetenek üzerindeki etkisinin yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle ileride adalet hizmetleri, iktisadi ve idari bilimler ve sanat gibi sözel alanları tercih edecek öğrenciler ile sağlık hizmetleri ve mühendislik-teknik hizmetleri alanlarını tercih edecek öğrencilerin sayısal yetenek puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Seçmek İstedikleri Meslek Alanlarına İlgili Düzeyleri

Alt Boyutlar	Meslek Alanları	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark	omega squared (ω^2)
1. Temel Bilim	Adalet Hizmetleri	124	22.22	5.58	11.90	.000	1-2* 1-3* 1-7* 4-2* 3-4* 3-5* 3-6*	.064
	Sağlık Hizmetleri	302	25.31	6.05				
	Mühendislik ve Teknik Hizmetler	159	26.66	5.88				
	Eğitim Hizmetleri	127	22.97	5.74				
	Güvenlik Hizmetleri	132	23.44	5.98				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	22.28	4.84				
	Sanat	65	25.95	5.07				
2. Sosyal Bilim	Adalet Hizmetleri	124	23.65	5.47	5.07	.000	2-4* 3-4* 4-5* 3-5* 3-6* 1-7*	.024
	Sağlık Hizmetleri	302	22.02	5.42				
	Mühendislik ve Teknik Hizmetler	159	22.21	5.49				
	Eğitim Hizmetleri	127	24.71	5.90				
	Güvenlik Hizmetleri	132	22.02	5.44				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	23.79	5.57				
	Sanat	65	22.83	4.83				

Tablo-3'ün devamı

Alt Boyutlar	Meslek Alanları	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark	omega squared (ω^2)
3. Canlı Varlık	Adalet Hizmetleri	124	21.65	6.66	2.98	.007		.012
	Sağlık Hizmetleri	302	21.93	6.37				
	Mühendislik ve Teknik Hizmetler	159	22.89	6.47				
	Eğitim Hizmetleri	127	24.17	7.01				
	Güvenlik Hizmetleri	132	23.48	6.46				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	21.77	6.16				
	Sanat	65	23.51	6.13				
4. Mekanik	Adalet Hizmetleri	124	20.93	6.98	19.25	.000	1-3*	.102
	Sağlık Hizmetleri	302	22.61	6.88			1-5*	
	Mühendislik ve Teknik Hizmetler	159	28.70	6.97			1-7*	
	Eğitim Hizmetleri	127	22.13	7.60			2-3*	
	Güvenlik Hizmetleri	132	24.61	7.66			4-3*	
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	23.49	6.19			5-3*	
	Sanat	65	24.78	6.63			6-3*	
5. İkna	Adalet Hizmetleri	124	28.73	5.56	4.44	.000	7-3*	.021
	Sağlık Hizmetleri	302	27.73	5.29			1-3*	
	Mühendislik ve Teknik Hizmetler	159	26.32	5.11			1-5*	
	Eğitim Hizmetleri	127	28.20	5.67				
	Güvenlik Hizmetleri	132	25.97	5.55				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	27.51	6.28				
	Sanat	65	27.63	5.43				
6. Ticaret	Adalet Hizmetleri	124	19.41	5.75	5.09	.000	2-3*	.025
	Sağlık Hizmetleri	302	18.45	5.15			2-5*	
	Mühendislik ve Teknik Hizmetler	159	20.52	5.52			2-6*	
	Eğitim Hizmetleri	127	19.52	5.38				
	Güvenlik Hizmetleri	132	20.67	5.47				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	21.53	5.36				
	Sanat	65	19.11	4.80				

Tablo-3 'ün devamı

Alt Boyutlar	Meslek Alanları	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark	omega squared (ω^2)
7. İş Ayrıntıları	Adalet Hizmetleri	124	25.97	4.73	2.43	.024	3-4*	.008
	Sağlık Hizmetleri	302	25.75	4.90				
	Mühendislik ve Teknik	159	24.83	4.80				
	Eğitim Hizmetleri	127	26.94	4.28				
	Güvenlik Hizmetleri	132	25.64	4.90				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	25.72	5.39				
	Sanat	65	26.25	4.37				
8. Edebiyat	Adalet Hizmetleri	124	22.00	6.09	8.97	.000	1-3* 2-4* 3-4* 4-5*	.047
	Sağlık Hizmetleri	302	20.17	6.04				
	Mühendislik ve Teknik	159	18.64	5.33				
	Eğitim Hizmetleri	127	23.25	6.08				
	Güvenlik Hizmetleri	132	20.00	6.19				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	21.43	5.81				
	Sanat	65	21.22	5.98				
9. Güzel Sanatlar	Adalet Hizmetleri	124	20.23	5.85	10.22	.000	1-4* 1-7* 2-4* 2-7* 3-4* 3-7* 4-5* 5-7*	.054
	Sağlık Hizmetleri	302	20.64	6.34				
	Mühendislik ve Teknik	159	19.36	6.21				
	Eğitim Hizmetleri	127	23.57	6.26				
	Güvenlik Hizmetleri	132	20.10	6.30				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	21.26	5.25				
	Sanat	65	24.54	5.37				
10. Müzik	Adalet Hizmetleri	124	20.44	6.86	3.40	.003	1-3* 1-4* 2-3* 3-4* 3-7* 4-5* 4-6*	.014
	Sağlık Hizmetleri	302	19.85	6.26				
	Mühendislik ve Teknik	159	18.94	6.86				
	Eğitim Hizmetleri	127	21.65	6.72				
	Güvenlik Hizmetleri	132	19.90	6.16				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	20.13	5.64				
	Sanat	65	22.31	6.80				
11. Sosyal Yardım	Adalet Hizmetleri	124	26.94	7.01	15.30	.000	1-3* 1-4* 2-3* 3-4* 3-7* 4-6* 5-4*	.082
	Sağlık Hizmetleri	302	27.88	6.65				
	Mühendislik ve Teknik	159	23.46	6.40				
	Eğitim Hizmetleri	127	30.20	6.02				
	Güvenlik Hizmetleri	132	25.95	6.49				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	24.45	6.60				
	Sanat	65	27.49	7.02				

p<.05

Tablo-3'te görüldüğü gibi lise öğrencilerinin seçmek istedikleri meslek alanlarına göre, temel bilim boyutu [$F_{(6,949)} = 11.90$; $p < .05$], sosyal bilim boyutu [$F_{(6,949)} = 5.07$; $p < .05$], canlı varlık boyutu [$F_{(6,949)} = 2.98$; $p < .05$], mekanik boyutu [$F_{(6,949)} = 19.25$; $p < .05$], ikna boyutu [$F_{(6,949)} = 4.44$; $p < .05$], ticaret boyutu [$F_{(6,949)} = 5.09$; $p < .05$], iş ayrıntıları boyutu [$F_{(6,949)} = 2.43$; $p < .05$], edebiyat boyutu [$F_{(6,949)} = 8.97$; $p < .05$], güzel sanatlar boyutu [$F_{(6,949)} = 10.22$; $p < .05$], müzik boyutu [$F_{(6,949)} = 3.40$; $p < .05$] ve sosyal yardım boyutu [$F_{(6,949)} = 15.30$; $p < .05$] grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Öğrencilerin ileride seçmek istedikleri meslek alanları incelendiğinde temel bilim ilgisi boyutunda mühendislik ve teknik hizmetler alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 26.66$), adalet hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 22.22$); sosyal bilim ilgisi boyutunda eğitim hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 24.71$), sağlık hizmetleri alanının ($\bar{X} = 22.02$) ve güvenlik hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 22.02$); canlı varlık ilgisi boyutunda eğitim hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 24.17$), adalet hizmetleri alanının ($\bar{X} = 21.65$) ise en düşük puan ortalamasına; mekanik ilgisi boyutunda mühendislik ve teknik hizmetler alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 28.70$), eğitim hizmetlerinin ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 22.13$); ikna ilgisi boyutunda adalet hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 28.73$), güvenlik hizmetlerinin ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 25.97$); ticaret ilgisi boyutunda iktisadi ve idari bilimler alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 21.53$), sağlık hizmetlerinin ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 18.45$); iş ayrıntıları ilgisi boyutunda eğitim hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 26.94$), mühendislik ve teknik hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 24.83$); edebiyat ilgisi boyutunda eğitim hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 23.25$), mühendislik ve teknik hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 18.64$); güzel sanatlar ilgisi boyutunda sanat alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 24.54$), mühendislik ve teknik hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 19.36$); müzik ilgisi boyutunda sanat alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 22.31$), mühendislik ve teknik hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 18.31$); sosyal yardım ilgisi boyutunda sağlık hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X} = 27.88$), mühendislik ve teknik hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X} = 23.46$) sahip olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin ilgi puanlarındaki bu farka ilişkin etki büyüklükleri incelendiğinde canlı varlık ($\omega^2 = .012$), ikna ($\omega^2 = .021$), iş ayrıntıları ($\omega^2 = .008$), müzik ($\omega^2 = .014$), sosyal bilim ($\omega^2 = .024$) ve ticaret ($\omega^2 = .025$) için düşük düzeyde, edebiyat ($\omega^2 = .047$), güzel sanatlar ($\omega^2 = .054$), sosyal yardım ($\omega^2 = .082$) ve temel bilim ($\omega^2 = .064$) için orta düzeyde; mekanik ($\omega^2 = .102$) için yüksek düzeyde etki büyüklüğü olduğu görülmektedir. Mühendislik ve teknik alanların mekanik ilgi puan

ortalamalarının diğer meslek alanlarına göre yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen etki büyüklüğü değerleri incelendiğinde seçilmek istenen meslek alanlarının özellikle mekanik ilgi puan ortalaması üzerindeki etkisinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Öğrencilerin Seçmek İstedikleri Meslek Alanlarına Göre Meslek Değer Düzeyleri

Alt Boyutlar	Meslek Alanları	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark	omega squared (ω^2)
1. Yeteneği kullanma	Adalet Hizmetleri	124	32.44	3.92	1.87	.083		.005
	Sağlık Hizmetleri	302	32.50	4.48				
	Mühendislik ve Teknik	159	31.78	4.77				
	Eğitim Hizmetleri	127	32.90	4.24				
	Güvenlik Hizmetleri	132	31.64	4.43				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	31.19	4.94				
	Sanat	65	32.57	4.23				
2. Yaratıcılık	Adalet Hizmetleri	124	30.66	4.21	.74	.612		-.001
	Sağlık Hizmetleri	302	30.34	4.52				
	Mühendislik ve Teknik	159	30.15	4.92				
	Eğitim Hizmetleri	127	30.32	4.57				
	Güvenlik Hizmetleri	132	29.64	4.18				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	30.32	4.89				
	Sanat	65	30.77	4.61				
3. Yarışma	Adalet Hizmetleri	124	30.24	4.32	2.15	.045		.007
	Sağlık Hizmetleri	302	30.05	4.81				
	Mühendislik ve Teknik	159	29.26	4.69				
	Eğitim Hizmetleri	127	29.09	4.81				
	Güvenlik Hizmetleri	132	28.94	4.45				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	28.45	5.34				
	Sanat	65	29.52	4.01				
4. İşbirliği	Adalet Hizmetleri	124	27.60	3.93	3.37	.003	3-4*	.014
	Sağlık Hizmetleri	302	27.14	3.92				
	Mühendislik ve Teknik	159	26.71	4.09				
	Eğitim Hizmetleri	127	28.48	3.62				
	Güvenlik Hizmetleri	132	26.77	3.80				
	İktisadi ve İdari Bilimler	47	26.89	3.84				
	Sanat	65	27.72	4.02				

Tablo 4'ün devamı

Alt Boyutlar	Meslek Alanları	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark	omega squared (ω^2)
5. Değişiklik	Adalet Hizmetleri	124	29.40	4.37	1.54	.159		.003
	Sağlık Hizmetleri	302	29.63	4.70				
	Mühendislik ve Teknik	159	28.93	4.14				
	Eğitim Hizmetleri	127	29.94	4.56				
	Güvenlik Hizmetleri	132	29.10	4.08				
	İktisadi ve İdari B.	47	30.13	4.00				
	Sanat	65	30.48	4.78				
6. Düzenli yaşam	Adalet Hizmetleri	124	27.42	4.43	5.20	.000	3-4* 3-5*	.025
	Sağlık Hizmetleri	302	27.87	4.48				
	Mühendislik ve Teknik	159	26.50	4.80				
	Eğitim Hizmetleri	127	28.98	4.42				
	Güvenlik Hizmetleri	132	28.70	4.65				
	İktisadi ve İdari B.	47	26.57	4.55				
	Sanat	65	27.48	4.47				
7. Liderlik	Adalet Hizmetleri	124	29.57	4.67	1.49	.177		.003
	Sağlık Hizmetleri	302	28.68	4.82				
	Mühendislik ve Teknik	159	28.13	4.89				
	Eğitim Hizmetleri	127	28.72	4.75				
	Güvenlik Hizmetleri	132	28.07	4.12				
	İktisadi ve İdari B.	47	28.21	5.13				
	Sanat	65	28.55	4.72				
8. Kazanç	Adalet Hizmetleri	124	26.58	5.34	1.70	.116		.004
	Sağlık Hizmetleri	302	26.77	5.40				
	Mühendislik ve Teknik	159	26.94	5.57				
	Eğitim Hizmetleri	127	25.34	5.52				
	Güvenlik Hizmetleri	132	26.08	5.15				
	İktisadi ve İdari B.	47	26.98	4.72				
	Sanat	65	27.31	6.05				
9. Ün Sahibi Olma	Adalet Hizmetleri	124	28.97	5.69	4.18	.000	1-4* 2-4*	.019
	Sağlık Hizmetleri	302	28.69	5.57				
	Mühendislik ve Teknik	159	27.66	6.05				
	Eğitim Hizmetleri	127	26.32	6.02				
	Güvenlik Hizmetleri	132	26.81	5.55				
	İktisadi ve İdari B.	47	28.04	5.58				
	Sanat	65	28.51	6.10				

 $p < .05$

Tablo-4'te görüldüğü gibi lise öğrencilerinin seçmek istedikleri meslek alanlarına göre meslek değerlerinden, yarışma boyutu [$F_{(6,949)} = 2.15; p < .05$], işbirliği boyutu [$F_{(6,949)} = 3.37; p < .05$], düzenli yaşam boyutu [$F_{(6,949)} = 5.20; p < .05$] ve ün sahibi olma boyutu [$F_{(6,949)} = 4.18; p < .05$] grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Öğrencilerin ileride seçmek istedikleri meslek alanları incelendiğinde yarışma boyutunda adalet hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=30.24$), iktisadi ve idari bilimler alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X}=28.45$); işbirliği boyutunda eğitim hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=28.48$), sanat alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X}=27.72$); düzenli yaşam boyutunda eğitim hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=28.98$), adalet hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X}=27.42$); ün sahibi olma boyutunda adalet hizmetleri alanının en yüksek puan ortalamasına ($\bar{X}=28.97$), eğitim hizmetleri alanının ise en düşük puan ortalamasına ($\bar{X}=26.32$) sahip olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin meslek değeri puanlarındaki bu farka ilişkin etki büyüklükleri incelendiğinde yeteneği kullanma ($\omega^2=.005$), yarışma ($\omega^2=.007$), işbirliği ($\omega^2=.014$), düzenli yaşam ($\omega^2=.025$) ve ün sahibi olma ($\omega^2=.019$) için düşük düzeyde etki büyüklüğü olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmanın temel amacı lise öğrencilerinin yetenek, ilgi ve değerlerinin meslek tercihleri açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda elde edilen araştırmanın bulgularında belirginleşen noktalar aşağıda sunulmuştur.

Lise öğrencilerinin ileride seçmek istedikleri mesleklere göre yetenek puanları incelendiğinde, sözel yetenek alt boyutunda eğitim hizmetleri; sayısal yetenek alt boyutunda sağlık hizmetleri ve şekil-uzay yeteneği alt boyutunda sanat alanını tercih eden öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sözel yetenek sözcüklerle ifade edilmiş kavramları öğrenebilme ve bunları etkili bir şekilde sunabilmeyi gerektirir (Kuzgun, 1998). Sözel yetenek puanı yüksek olan öğrenciler ileride daha çok öğretmenlik mesleğini tercih edeceklerini belirtmektedirler. Öğretmenlik mesleği kişinin bilgi ve becerilerini düzenleyerek etkili bir şekilde sunabilme becerisini gerektirmektedir (Başar, 2001; Kısac, 2007). Bu açıdan bakıldığında öğretmenlik sözel yeteneğin yoğun olarak kullanıldığı bir meslek olarak değerlendirilebilir. Sayısal yetenek puanı yüksek olan öğrenciler genel olarak tıp, diş hekimliği ve diyetisyenlik mesleklerine yönelmektedirler. Bu öğrencilerin kendilerini sayısal yetenek alanını oluşturan fizik, kimya ve biyoloji gibi derslerde daha başarılı algıladıklarından sağlık alanını içeren meslekleri tercih ettikleri düşünülmektedir. Şekiller arasındaki benzerliği ve farklılığı içeren şekil-uzay yeteneği daha çok resim, seramik ve heykeltıraş gibi mesleklerin yoğun ve etkili bir şekilde kullandıkları becerilerdir. Özellikle ressamların bir nesneyi, o nesne olmaksızın tasarlama gücünün yüksek,

şekiller arasındaki fark ve benzerlikleri görebilme yetenekleri yüksektir (Dews, 2003). Bu açıdan bakıldığında şekil-uzay yeteneği yüksek olan öğrenciler nesneleri üç boyutlu görebilecekleri ve bu becerilerini rahatlıkla yansıtabilecekleri sanat alanını tercih etmişlerdir.

Lise öğrencilerinin ileride seçmek istedikleri mesleklere göre ilgi puanları incelendiğinde eğitim hizmetleri alanını tercih eden öğrencilerin sosyal bilim, iş ayrıntıları, edebiyat ve sosyal yardım ilgi alt boyutlarında; mühendislik ve teknik hizmetler alanını tercih eden öğrencilerin temel bilim ve mekanik ilgi alt boyutlarında; sanat alanını tercih eden öğrencilerin canlı varlık, güzel sanatlar ve müzik ilgi alt boyutlarında; adalet hizmetlerini tercih eden öğrencilerin ikna ilgi alt boyutlarında; iktisadi ve idari bilimler alanlarını tercih eden öğrencilerin ticaret ilgi alt boyutlarında daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Elde edilen bulgular incelendiğinde seçilen meslekler ile belirtilen ilgilerin birbirleriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Örneğin öğretmenlik alanını tercih eden öğrencilerin daha çok yardım hizmeti, sosyal olayları ve nedenlerini incelemek ve planlı çalışmak etkinliklerinden hoşlandıklarını göstermektedir. Öğretmenlik mesleği, öğrencilerinin sorunlarını bilip onların sırlarını korumak, sorunlarını çözebilmelerine yardımcı olmayı içeren bir meslektir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Dillon ve Maguire, 2011). Öğretmenlik mesleğini seçen öğrenciler insanlara yardım etme ihtiyaçlarını bu açıdan karşılayabilecekleri düşünülmektedir. Bunun yanında mühendislik ve teknik alanları tercih eden öğrencilerin sosyal yardım ilgisinin diğer gruplardan daha düşük olduğu görülmektedir. Mühendislik alanının tercih eden bireyler insanlar ile çalışmak yerine daha çok cansız varlıklarla çalışmayı tercih etmektedirler (Brown, 2002). Mühendislik alanını tercih eden öğrencilerin fizik, kimya ve matematik etkinliklerini içeren iş alanlarını tercih ettikleri ve bunlardan hoşlandıklarını görülmektedir. Aynı zamanda mühendislik ve teknik alanlar ile ilgili meslekleri tercih eden öğrencilerin mekanik ilgilerinin yüksek olduğu görülmektedir. Mühendislik mesleği makinaların ve elektronik aletlerin işleyiş süreçlerini ve pratiğini anlama becerilerini içermektedir (Kumar, 2007). Söz konusu bulgular öğrencilerin kendilerine ilişkin algıladıkları ilgi alanlarına uygun meslekler tercih ettiklerini göstermektedir.

Yapılan araştırmada eğitim hizmetleri alanını tercih eden öğrencilerin işbirliği mesleki değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmenlik mesleğinin temel gerekliliklerinden biri de öğrenci, öğretmen ve veliler ile ortak amaçlar çerçevesinde işbirliği halinde çalışmaktır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Yapılan araştırma da öğretmenlik mesleğini isteyen öğrencilerin işbirliği mesleki değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Adalet hizmetlerini tercih eden öğrencilerin yarışma ve ün sahibi olma meslek değerlerinde yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Bazı öğrenciler statü kazanmanın, insanları etkilemenin ve diğer insanlar tarafından tanınmayı sağlayacak mesleklerden biri olarak avukatlık mesleğini görmektedirler (Leong ve Barak, 2009). Yapılan araştırmada da ün sahibi olma mesleki değeri puan ortalamasının en yüksek olduğu öğrenci grubu adalet hizmetleri meslek alanlarını tercih eden öğrencilerdir. Araştırma

bulguları genel olarak değerlendirildiğinde lise öğrencilerinin meslek tercihleri, kendi yetenek ilgi ve meslek değerlerine uygundur. Elde edilen bulgular ışığında şunlar önerilebilir;

Öğrencilerin yetenek, ilgi ve meslek değerleri erken yaşta çeşitli ölçme araçları, gözlemler ve etkinlikler ile belirginleştirilmelidir. Öğrenciler hakkında toplanan bu bilgiler kayıt edilmeli ve bir üst eğitim-öğretim kurumuna aktarılmalıdır. Ülkemizde öğrenciler bir üst eğitim kurumuna geçtiklerinde kendilerine ilişkin bir önceki gözlem kayıtları neredeyse tümünden yok olmaktadır. Ancak mesleki rehberlik hizmetlerinin dinamik ve uzun bir yolculuk olduğu bilinmektedir. Meslek seçiminin lise son sınıfta yapılması gereken bir iş olduğu algısı ne yazık ki gençlerimizin kendi gelişim süreçlerini gözden geçirmeden aceleci ve günü kurtaran yanlış seçimler yapmak zorunda bırakmaktadır. Bu yanlış önlemenin en etkin yollarından biri de meslek seçim sürecini öğrencinin gelişim dönemleri çerçevesinde uzun süreli gözlem verileri üzerinde yapılarak öğrencilere gerçekçi alternatifler sunulmaktır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerde öğrencilerin belirli birkaç popüler mesleğe yöneldikleri görülmektedir. Birçok meslek öğrenciler için tercih edilmeye layık görülmemektedir. Öğrencilerin mesleklere ilişkin yanlış algıları ve toplumun mesleklere yüklediği popüler yaklaşım araştırılmalı ve bu konuda kabul edilebilir bir ortak algı oluşturulmaya çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akdemir, Ç. (1991). Okullarımızda mesleki rehberliğin önemi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1,2, 76-83.
- Athanasou, J.A.(2011). Advantages and disadvantages of the different inventoried approaches to assessing career interests. *Australian Journal of Career Development*, 20, 53-62.
- Başar, H. (2001). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem-Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (1983). *Rehberlik*. (4.basım). Ankara: Binbaşıoğlu Yayıncılık.
- Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Ankara.
- Brown, D. (2002). *Career choice and development*. San Francisco: John Wiley & Sons, Inc.
- Brown, D. (2003). *Career information, career counseling and career development*. ABD: Pearson Education, Inc.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Çakır, M. A. (2003). *Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çelikten, M., Şanal, M., & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: Spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: PegemA Akademi.
- Dews, P. (2003). *The painter's workshop - creative composition & Design*. Ohio: Nort Light Books.

- Dillon, J., & Mague, M. (2011). Developing as a student teacher. In J.Dillon & M. Mague (Eds.), *Becoming a teacher* (ss:3-12). Berkshire: McGraw-Hill Educations.
- Durlanık, M. (1998). *Bireysel danışma hizmetinin öğrencilerin mesleki tercihlerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Durmuş, Ö. (2010). *The relationships among preservice teachers' spatial visualization ability, geometry self-efficacy, and spatial anxiety* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using spss*. (3th ed.).London: SAGE Publications Inc.
- Field, S. (2008). *Career coach: Managing your career in education*. New York: Ferguson Publishing, Inc.
- Foley, P. F., Kelly, M. E., & Hartman, B. W. (2006). Career indecision. In J.H. Greenhouse & G.A. Callanan (Eds.), *Encyclopedia of career development* (109-115). London: Sage Publications.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N.E., & Hyun, H.H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGrawHill.
- Hamacı, Z., & Çoban, A. (2011). Akılcı duygusal eğitim programının lise öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve algılanan problem çözme becerileri üzerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27)31-42.
- Hamamcı, Z. (1996). *Aile rehberliğinin anne ve babaların meslek gelişimi konusundaki bilgi düzeylerine ve çocuklarına yardımcı olmaya yönelik tutumlarına etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Inkson, K., & Elkin, G. (2008). Landscape with travellers: The context of careers in developed nations. In J. A. Athanasou & R.V. Esbroeck (Eds.), *International Handbook of Career Guidance*. Springer Science+Business Media.
- Kısaç, İ. (2007). Öğretmen öğrenci iletişimi. İçinde E.Karip (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss:111-129). (Altıncı Baskı). Ankara: PegemA-Yayıncılık.
- Kirk, R. E. (1996). Practical significance: A concept whose time has come. *Educational and*
- Krane, N. E. R., & Tirre, W. C. (2005). Ability assessment in career counseling. In S.D.Brown & R.W.Lent (Eds.), *Career development and counseling* (330-352), New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Kumar, A. (2007). *Personal, academic and career development in higher education*. New York: Routledge.
- Kuzgun, Y. (1988). Kendini değerlendirme envanteri geçerlilik ve güvenirliğine ilişkin çalışmalar. Ankara: ÖSYM.
- Kuzgun, Y. (1998). *Kendini değerlendirme envanteri el kitabı*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuram ve uygulamalar*. Ankara Nobel Yayın Dağıtım.
- Leong, F.T.L., & Barak, A. (2009). *Contemporary models in vocational psychology*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Nathan, R., & Hill, L. (2006). *Career counseling*. London: Sage Publications.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları: Çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları*. Ankara: Nobel.
- Patton, W., & McMahon, M. (2006). *Career development and system theory*. Netherland: Sense Publishers.
- Perry, N., & Vanzandt, Z. (2006). *Exploring future options, a career development curriculum for middle school student*. New York: Ideabate press books.
- Poore, C. A.(2001). *Building your career portfolio*. U.S.A: Career Press, Inc.
- Round, J. B., & Armstrong, P. I. (2005). Assessment of interests and values. In S. D. Brown & R.W. Lent (Eds.), *Career development and counseling* (305-329), New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

- Taber, B.J., Hatung, P. J., Briddick, H., Briddick, W.C., & Reh fuss, M. C. (2011). Career style interview: A contextualized approach to career counseling. *The Career Development Quarterly*, 59, 274-287.
- Taveira, M. D. C., & Moreno, M. L. R. (2003). Guidance theory and practice: The status of career exploration. *British Journal of Guidance & Counselling*, 31,2, 189-207.
- Turner, S. L., & Lapan, R. T. (2005). Promoting career development and aspirations in school, age youth. In S. D. Brown & R.W. Lent (Eds.), *Career development and counseling* (417-438), New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Turner, S., Unkefer, L.C., Cichy, B.E., Peper, C., & Juang, J.P. (2011). Career interests and self-estimated abilities of young adults with disabilities. *Journal of Career Assessment*, 19(2), 183-196.
- Yaman, M., Gerçek, C., & Soran, H.(2008). Biyoloji öğretmen adaylarının mesleki ilgilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 35: 351-361 .
- Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitimde rehberlik hizmetleri gelişimsel yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığına giriş. In B.Yeşilyaprak (Eds.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya* (1-41). Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşilyaprak, B. (2012). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığında paradigma değişimi ve Türkiye açısından sonuçlar: Geçmişten geleceğe yönelik bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (1), 97-118.
- Yeşilyaprak, B. (2013). *21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri: Gelişimsel yaklaşım* (21.Basım). Ankara: Nobel.

SUMMARY

Professions individuals have chosen affect their lifestyles, life values and their position in life (Brown, 2003; Kuzgun, 2000). In fact, individuals who have chosen an appropriate profession have a great opportunity to fulfill various psychological needs which they expect from life.

Although there are many factors that have influence on individual's choice about professions, the literature indicates that the main factors are aptitudes, interests and career values. In general, ability is defined as 'individual's capacity or performance to fulfill an activity' (Krane and Tirri, 2005). It would be useful for career psychological counselors to know all skills required for a profession. For example, it will be more appropriate if students with high ability to shape- spatial skills choose engineering branches. On the other hand, students who have skills such as reading and paragraph comprehension can turn to areas such as law and political sciences (Özyürek, 2013). Interest can be defined as 'people's love in an activity, and preference about making an activity (Brown, 2003). The fact that individuals do things they are interested contribute to have satisfaction and to be happy. Even if there are very difficult activities to do, individuals want to spend more time in activities they enjoy and show high performance. The career values, however, can be defined as 'comments on what individuals want to have or expect at the end of a job or any activity'. This definition expresses central thoughts of the individuals about why they want to do a business or activity (Round & Armstrong, 2005).

Within this context, the present study aims to reveal profession choices of high school students and to examine students' abilities, interests, and career values in terms of professions they want to choose variables.

In the present study which aims to reveal profession choices of high school students in terms of several variables was used causal - comparison research model. The sample group comprised of a total of 956 participants, 529 girls and 427 boys, who attend high schools in Malatya city center. As data collection tool, "Self-Assessment Inventory" and "Personal Information Form" have been used. In data analysis, One-Way Variance Analysis (ANOVA) was used to determine whether there exists significant difference with respect to professions they want to choose in the future, and Scheffe was performed to identify where the difference comes from.

When high school students' ability scores in terms of their profession they want to choose in the future are examined, it is found that the ones who prefer educational services have higher score in verbal skills, students who choose health services have high scores in numeracy skills, and those who choose Arts have high scores in shape-spatial skills subdimensions. When high school students' interest scores in terms of their profession they want to choose in the future are examined, students who prefer educational services have higher score

in social studies, work details, literature and social assistance subscales while those who prefer engineering and technical services get higher scores in basic sciences and mechanics subscales, and the ones who prefer Arts have high scores in living beings, fine arts and music subscales. Students who prefer justice services have high scores in 'persuasion' subscale and high schools students who prefer economics and administrative sciences have higher scores in 'interest in trading' subscale. When high school students' scores for career values in terms of their profession they want to choose in the future are examined, it is seen that the ones who prefer educational services have higher score for 'collaboration' and 'a regular life' values while participants who prefer justice services have high scores in 'competition' and 'being famous' for career values.

When research findings are evaluated overall, high school students' career choices are appropriate for their vocational interests, abilities and values. In the light of findings, the following are suggested:

Students' vocational interests, abilities and values should be highlighted at an early age by means of various instruments, observations and activities. Data about students should be recorded and the information collected should be transferred to the latter educational institution. In our country, when students leave an institution and pass to another educational institution, the information / data and observation records about them are almost completely destructed. However, it is known that career guidance services are dynamic and 'a long journey'. The perception that choosing a profession is something to be done while studying in the last grade in high school unfortunately obliges the youth to make hasty and wrong choices to save the day, without reviewing their development process. One of the most effective ways to prevent this mistake is to offer realistic alternatives to students within the framework of the their developmental stages by realizing career choice based on long-term observation data. As results of research, it is observed that students are oriented in several popular professions. Many professions not deemed worthy to be preferred for students. Students' perceptions of the profession and popular approaches attributed inappropriately by the society should be investigated and in this regard an acceptable common perception should be created.